

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ДО ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Резюме. В статті розглянуті питання формування інтегральної оцінки готовності до здійснення інноваційної стратегії, визначені основні структурні компоненти, які утворюють цей показник. Виявлені і досліджені специфічні властивості економічної діагностики, що проявляються в інноваційному управлінні на підприємствах.

Abstract. The article deals with the formation of integrated assessment of readiness to implement innovative strategies, the main structural components that make up this index. Identified and analyzed specific properties of economic diagnostics, shown in the innovation management in enterprises.

Постановка проблеми. Працюючи на ринку, підприємство має обрати інноваційну стратегію, яка найбільш повною мірою буде відповідати таким критеріям як: перевага фірми в галузі, цілі інноваційного розвитку, інноваційний потенціал, ресурси, кваліфікація менеджерів, рівень залежності фірми від зовнішнього середовища тощо. З цією метою виникає необхідність проаналізувати, наскільки можливості інноваційного потенціалу підприємства відповідають обраному стратегічному напрямку. Це дасть можливість оцінити здатність підприємства до інноваційного розвитку, а також особливості його сприйнятливості до інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз здатності підприємства до інноваційного розвитку визначається шляхом порівняння його інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик підприємства, які сприяють інноваційній діяльності. Основне завдання цього етапу полягає в тому, щоб визначити фактори, що перешкоджають інноваційному розвитку підприємства, нейтралізувати їх і використати сили, що сприяють цьому розвитку.

Важливими характеристиками підприємства, сприйнятливого до інновацій, є наступні:

- наявність умов для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- можливість впровадження у виробництво й масовий випуск розробленого продукту;
- організаційне, кадрове й фінансове забезпечення інноваційної діяльності;
- наявність збутових можливостей для просування нового продукту на ринок і подальше закріплення на ньому;
- доступ до науково-технічної інформації й можливості її використання в інноваційному процесі.

Готовність підприємства до інноваційного розвитку відображає потенціал підприємства. Інноваційний потенціал виступає відображенням ступеня інноваційного

розвитку підприємства. Його розглядають як систему факторів і умов, які необхідні для здійснення інноваційного процесу, можливості, якими володіє підприємство для власної інноваційної діяльності [1, с. 58].

Аналіз факторів внутрішнього середовища підприємства, які сприяють і протидіють його інноваційному розвитку, дозволяє визначити міру готовності виконувати інноваційні задачі, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної цілі, тобто міра готовності до реалізації інноваційного проекту, програми інноваційного розвитку або впровадження інновацій [2, с. 114; 3, с. 112]. Це дозволяє розглядати інноваційний потенціал як основу для визначення інноваційних цілей і обґрунтування інноваційних стратегій для забезпечення інноваційного розвитку підприємства. В [4] інноваційний потенціал розглядається, як «сукупність організованих у певних соціально-економічних формах інтелектуальних, фізичних, фінансових ресурсів і інноваційних продуктів, які можуть під дією зовнішніх чинників інноваційного середовища спрямовуватись на реалізацію ефективної інноваційної і інтелектуальної діяльності і дозволяють генерувати інноваційну активність, метою якої є задоволення нових потреб суспільства шляхом комерціалізації інновацій». Готовність при такому підході розглядається як необхідний рівень розвитку потенціалу для забезпечення ефективної інноваційної діяльності.

Готовність підприємства до інноваційного розвитку в значній мірі визначається його сприйнятливістю до інновацій. Готовність підприємства до інноваційного розвитку можна підрозділити на економічну, виробничу, екологічну, психологічну й правову. Загальну модель сприйнятливості підприємства до інновацій можна розглядати таким чином (Г):

$$\Gamma = f(O, C, K),$$

де О – особистісно-психологічні характеристики членів колективу; С – характеристики організаційної структури (структурні змінні); К – характеристики зовнішнього оточення й міжорганізаційних зв'язків (контекстуальні змінні).

На ступінь сприйнятливості підприємства до інновацій впливають особистісно-психологічні характеристики як керівників (статевікові, наявність установок до інновацій, професіоналізм, рівень зв'язків з діловим світом, місце в організаційній ієрархії, консервативна або ліберальна ідеологія, зацікавленість у службовому рості, схильність до ризику), так і персоналу (інформаційні контакти, усвідомленість й умотивованість до інновацій, освітній рівень).

Рівень готовності до здійснення інноваційної стратегії є важливою умовою формування стратегічних цільових орієнтирів, обґрунтування напрямів інноваційного розвитку, визначення типу стратегічної інноваційної поведінки підприємства.

Комплекс проблем діагностики стану інноваційної активності промислових підприємств сформульований і досліджений достатньо повно в багатьох роботах. Але детальні робочі методики, що зважають на галузеву специфіку підприємств на

корпоративному рівні, де вони найбільше потрібні, ще тільки з'являються, оскільки тут прийнятні тільки стандартні підходи, а узагальнені системи критеріїв і показників діагностики стану готовності підприємства до здійснення інноваційної стратегії не розроблені.

Цілі статті. В статті розглядаються питання формування інтегрального показника «рівня готовності для здійснення інноваційної стратегії» і його оцінки за допомогою узагальненої функції бажаності Е. Харінгтона.

Результати дослідження. Щоб правильно оцінити рівень готовності до здійснення інноваційної стратегії досліджуваного об'єкту і поставити діагноз щодо його подальшого розвитку і використання, необхідна система критеріїв і класифікація можливих відхилень базових індикаторів досліджуваних об'єктів від їх нормативних значень, визначення характеру їх відхилень і причин, що їх викликали.

Діагностичні дослідження в інноваційному управлінні повинні виявляти таке поєднання індикаторів, за допомогою яких можна визначити стан інноваційної діяльності і рівень розвитку інноваційного процесу підприємства. Діагностична цінність обраних індикаторів повинна забезпечувати можливість визначення результату з метою в подальшому ослабити або не допустити негативних дій.

Причинами невідповідного рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії підприємств є такі несприятливі зовнішні умови: порушення традиційних господарських зв'язків; спад попиту; різкі, важко прогнозовані зміни економічної політики уряду; інфляція; розбалансованість ринку; політична нестабільність, тощо.

Внутрішні індикатори рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії пов'язані зі станом розвитку інноваційної діяльності, інноваційного процесу і конкурентного середовища підприємства. Серед них такі, які визначають рівень цін на продукцію, рівень технологічного розвитку, якість продукції, рівень оновлення продукції, забезпечення підприємства нематеріальними активами, рівень віддачі від здійснення інноваційної діяльності, науковість продукції, тощо. Потрібно зважати на те, що менеджери можуть робити вплив на них і запобігти виникненню їх небажаного стану.

Вказані індикатори впливають на рівень готовності до здійснення інноваційної стратегії підприємства. Причини невдалої інноваційної стратегії або її відсутності обумовлені непродуманістю менеджменту або його помилками. У цих умовах підвищується значущість діагностики у виявленні і розпізнаванні напрямів підвищення рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії. Управління інноваційним розвитком представляється як конструктивна реакція на виявлені в результаті діагностики причини порушення нормального функціонування підприємства.

Рівень інноваційного розвитку визначає всі складові процесу виробництва товару і його конкурентоспроможність. Зміни в технології виробництва вимагають значних інвестицій і можуть протягом тривалого періоду негативно відобразитися на

ефективності роботи підприємства, у тому числі унаслідок невдач при впровадженні нової технології. Зменшення обсягу продаж продукції підприємства також залежить від стану інноваційного розвитку, так як поява на ринку продукції, яка має більше конкурентних переваг для споживача, в тому числі за ціною і якістю, визначається рівнем техніко-технологічного стану підприємства, рівень розвитку якого непрямо визначає рівень готовності до здійснення інноваційної стратегії.

Не менш важливими серед індикаторів дослідження рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії є також взаємовідносини з покупцями і постачальниками. Уповільнення темпів зростання виручки, або її зниження спостерігається при затримці платежів за відвантажену продукцію. Така ситуація може виникнути у разі, коли підприємство не має власної збутової мережі і залежить від вимог існуючої. Затримки постачань сировини і матеріалів, або їх низька якість також можуть знизити обсяг виробництва і якість готової продукції.

Очевидно, що діагностика рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії має зв'язок із системою стратегічного планування підприємства залежно від цілей виробництва, засобів і можливостей їх досягнення, конкурентного середовища, умов господарювання, тощо.

У зв'язку з цим однією з визначальних вимог до стратегічного планування підприємства на сучасному етапі розвитку є не тільки необхідність техніко-економічного обґрунтування ефективності управління ресурсами (в умовах надмірності виробничих потужностей цей комплексний критерій перестає бути самодостатнім і головним), але й забезпечення критеріїв і параметрів економічної безпеки, визначення заходів щодо збереження створеного потенціалу, перш за все, пошук додаткових джерел ресурсного (фінансового) забезпечення, а також способів конкурентної боротьби і завоювання міцних позицій в різних сегментах ринків.

Стратегія інноваційного розвитку повинна включати: характеристику зовнішніх і внутрішніх погроз економічної безпеки підприємства; визначення і моніторинг індикаторів, які зміцнюють або руйнують стійкість його соціально-економічного положення; визначення критичних значень показників, що характеризують інтереси підприємства і що відповідають вимогам його економічної безпеки; розробку інноваційної політики; напрями діяльності підприємства щодо реалізації інноваційної стратегії. Пошук шляхів інноваційного розвитку підприємства пов'язаний з усуненням причин, які не сприяють йому, і розширення тих напрямлень, які його забезпечують.

Процес стратегічного планування можна розділити на дві основні стадії: розробка інноваційної стратегії діяльності фірми (інноваційне стратегічне планування); визначення тактики реалізації обраної стратегії (оперативне планування).

Тактичні (оперативні) заходи щодо інноваційного розвитку підприємства можуть бути захисними (скорочення витрат, закриття підрозділів, скорочення персоналу, зменшення обсягів виробництва і збуту) і наступальними (активні

маркетингові і наукові дослідження, високі ціни на продукцію, використання внутрішніх резервів, модернізація, удосконалення управління).

Саме стратегічне планування дозволяє усунути негативний ефект невизначеності і мінливості зовнішнього середовища функціонування фірми, зосередити увагу на головних завданнях виходу з кризи із мінімальними втратами.

Виявлення і дослідження специфічних властивостей економічної діагностики, що проявляються в інноваційному управлінні на підприємствах, дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. В процесі розвитку соціально-економічної системи з'являються нові якості об'єкту управління;
2. В процесі розвитку відбуваються зміни суб'єкта і об'єкта управління;
3. Процес розвитку, руйнування і виникнення нових підприємств свідчить про межі експертних оцінок в процесі проведення діагностики рівня готовності підприємства до здійснення інноваційної стратегії;
4. Висока ентропія зовнішнього середовища підприємств істотно знижує можливості щодо управління інноваційними процесами, зменшує можливість передбачення станів ситуації і точність прогнозування;
5. Необхідність постійного здійснення інноваційної діяльності на промисловому підприємстві обумовлює виділення і посилення прогностичних, антикризових, попереджувальних функцій діагностики його інноваційного стану відносно стабілізації економічного розвитку підприємств.

В процесі стратегічного планування розробляються стратегії досягнення підприємством поставлених інноваційних цілей.

Дослідження причин, що обумовлюють процес інноваційного розвитку, дозволяє запропонувати систему індикаторів рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії підприємства, які структуровані у такі групи:

- технічний рівень;
- ціна;
- інноваційна діяльність;
- фінансовий стан;
- ресурсне забезпечення;
- управління підприємством.

Існують різні підходи до визначення поняття і оцінки рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії. У всякому разі це визначається значною кількістю показників різної фізичної природи і розмірності. Однак, для порівняльного аналізу необхідно ввести комплексну оцінку, яка дозволяє охарактеризувати рівень інноваційного розвитку підприємства одним числом.

Таким чином, необхідно вирішити проблему побудови комплексних показників якості. Найбільш простим є спосіб, коли для комплексної оцінки багатомірної системи

використовують характеристики, які базуються на поєднанні окремих оцінок якості по кожному признаку у вигляді середньоарифметичного або середньозваженого значення. Відома оцінка визначення рівня розвитку економічного суб'єкта на основі таксонометричного показника В. Плюти [5]. Однак всі такі оцінки мають визначені дефекти. Основним недоліком всіх цих підходів є те, що визначення комплексного інтегрального показника здійснюється за операцією суми або середньозваженої суми, що не дозволяє достатньо точно визначити оцінку системи за сукупністю всіх при знаків, що визначають її рівень розвитку.

Одним з найбільш зручних способів побудови узагальненого показника є узагальнена функція бажаності Е. Харрінгтона. В основі побудови цієї узагальненої функції покладено ідею перетворення натуральних значень окремих відкликів у безрозмірну шкалу бажаності і пріоритетності [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Оцінка рівня готовності до здійснення інноваційної стратегії виступає показником, на основі якого можна в подальшому робити висновки щодо обґрунтування і формування інноваційної стратегії розвитку досліджуваних підприємств. Тобто цей показник є основою для процесу вибору інноваційної стратегії, він визначає її забезпечення по окремих групах показників розвитку підприємства. Аналіз окремих структурних компонентів інтегральної оцінки готовності до здійснення інноваційної стратегії дозволить визначати слабкі місця підприємства при обґрунтування ним стратегічних цільових орієнтирів інноваційного розвитку.

Література

1. Николаев А. Инновационное развитие и инновационная культура / А. Николаев // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 5. – С. 57-63.
2. Гапоненко А.Л. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал : [учеб. пособие] / А. Л. Гапоненко, Т. М. Орлова. – М. : Эксмо, 2008. – 400 с.
3. Гунин В. Н. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 7/ В. Н. Гунин, В. П. Бараничев, В. А. Устинов и др. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 328 с.
4. Федулова І.В. Обґрунтування напрямів інноваційного розвитку підприємств хлібопекарної галузі: [монографія]. / І.В. Федулова – К. : НУХТ, 2009. – 512 с.
5. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа / В. Плюта; пер. с польск. В. В. Иванова. – М. : Статистика, 1980. – 151 с.
6. E.C.Harrington / Industry / Quality Control, 1965. - №10. – p.21